

Emlékezés Czeizel Endrére, saját szavaival, tőle-róla

Senki sem élhet más helyett és senki sem tudhatja, mi hajt, mi visz végig egy életen, mi a fontos valakinek.

Életútja legfontosabb történéseit és tanulságait Czeizel professzor úr halála előtt egy évvel, a HVG-nek adott hosszú interjújában összegezte.

Rá emlékezve, fejet hajtva emléke előtt ebből idézzük legjellemzőbb gondolatait. Egy teljes életet...

„Így visszatekintve, életem egyik fő tanulsága, hogy soha sem úgy alakultak a dolgok, ahogy terveztem, és tulajdonképpen a sors mindig okosabb volt nálam. Apámnak az orvosi pálya volt az eszményképe. Érdekes módon nálam a kamaszkor alapvetően konfliktus nélküli volt, így az orvosi egyetemre jelentkeztem.”

„X-es származásúnak” nyilvánítottak. Így esélyem sem volt bejutni az orvosi egyetemre, noha az érettségim kitűnő lett. De szerencsére fociztam és szerencsére a Vasasban. Eredetileg persze a Fradiban akartam játszani, de apám okos előrelátása a Vasasba, a „munkásosztály” csapatába irányított. Elpanaszoltam kudarcomat az edzőmnek, aki eljuttatott az akkori sportvezérhez, Hegyi Gyulához. Ő írt egy levelet Sárkány Jenőnek – a Heim Pál Gyermekkórház akkori igazgatójának – és ez ő ajánlásával bekerültem az egyetemre.”

„Abba kellett hagynom a focit, és „ha ló nincs, a számár is kincs”-alapon elkezdtem tanulni. Plusz szerelmes is lettem szinte rögtön az első napon egyik évfolyamtársamba, későbbi feleségembe. Hajtott a versenyszellem, végül summa cum laude végeztem az egyetemet.”

„Az egyetemen Semmelweis lett a példaképem, nagyon sokáig szülész-nőgyógyász akartam lenni. Már az egyetem alatt is dolgoztam a János-kórház szülészeten, és már akkor is grafomán voltam, elég sok szakcikket írtam. Az ottani főorvos arra kért, hogy vegyem be egyik-két publikációmba, cserébe viszont azt csinálhatok az osztályon, amit akarok. Így már negyedik és ötödik évesként császármetszést is végeztem, és szüléseket is levezethettem.”

„1965-ben Hruscsov ellátogatott az Egyesült Államokba, ahol megmutatták neki a hibrid kukoricát és világossá vált számára, hogy a genetikával milyen eredményeket lehet elérni a mezőgazdaságban. Hirtelen engedélyezett tudománnyá vált a genetika. Részt vehettem Tihanyban egy továbbképzésen, melyet dán szakemberek tartottak, ahol rájöttem, hogy a genetika kínálja a legjobb lehetőségeket a magzatok életének megmentésére.”

„Ha nincs kitől tanulni, annak vannak előnyei is, hiszen nem ülnek az ember nyakába a „nagy öregek”. Persze az úttörőségnek megvannak a hátrányai is, minden ösvényt nekünk kell kitaposni...Ráadásul meg kellett küzdenem saját magammal is, első generációs értelmiségiként tele voltam kisebbségi komplexusokkal. Sokkal hátrábbról indultam, mint azok az egyetemi társaim, akik másod- vagy harmadgenerációs orvoscsaládból jöttek. Ők sokkal nagyobb és más tudással kerültek be az egyetemre, mint én: nyelveket beszéltek, és sokkal műveltebbek voltak. Nekem nehezebben nyíltak meg a kapuk, kevés patrónusom volt.”

„Új utakon elindulni, megküzdeni az előítéletekkel, a rossz szokásokkal, a butasággal, sokszor szélmalomharc. De ugyanakkor izgalmas is volt, beleszerettem a magzatvédelembe és a genetikába.”

„A hazai viszonyokhoz alkalmazkodva megteremtettem a közegészségügyi genetikát, aminek az alapja az epidemiológia. Így Magyarország lett az első a világon, ahol – 1962-től – kötelező volt az orvosoknak bejelenteni a fejlődési rendellenességeket, és az erre alapozott nyilvántartás számos új lehetőséget kínált.”

„1989-ben egy Rinyaszentkirály nevű faluban 15 szülésből 11 gyermek valamilyen rendellenességgel jött világra. Ráadásul ebből hatan Down-kórosok voltak, ami 270-szeresen haladta meg az országos átlagot. Kiderült, hogy a helyi halastó halait egy trichlorfon nevű rendkívül toxikus szerrel próbálták parazitamentessé tenni, és bár tilos volt a horgászat, a szegény emberek kosarakkal az elpusztult vagy eszméletlen halakat kifogták és megették. Így elsőként sikerült bebizonyítani egy kémiai szer Down-kórt okozó hatását.”

„Nálam hetente megjelennek síró kismamák, akiknek az orvosuk valamilyen gyógyszer szedése miatt a terhesség megszakítását ajánlja. A Contergan-botrány óta a gyógyszergyártók szinte minden készítmény használati utasításában elriasztják a szedéstől a kismamákat a terhesség alatt. Amikor engem ilyen okból keresnek meg várandós anyák, az esetek döntő többségében azt tanácsolom, hogy nincs szükség a magzat elveszejtésére, mivel az adott gyógyszer nem növeli a fejlődési rendellenesség kockázatát.”

„Létrejött az Optimális Családtervezési Szolgáltatás országos rendszere. Elképzeléseink szerint ezt kell megelőznie a fiatalok felkészítésének a családi életre, beleértve a szexuális felvilágosítást is. A kilencvenes évek közepén a Nemzeti Alaptanterv keretében ajánlottuk, hogy a téma 33 órában vagy 16 órás osztályfőnöki foglalkozás keretében kerüljön be a 15-16 évesek tananyagába. Megírtam ehhez a tankönyvet, elkészítették a tanári segédkönyvet, több mint ezer pedagógust készítettünk fel e nehéz témák megbeszélésére. A második évben már több mint 500 középiskola vett részt ebben a programban, de aztán jött a kormányváltás, és az egészség kidobták az ablakon, mondván, megrontjuk a tizenéveseket a szexről meg óvszerről történő tájékoztatással.”

„Az Optimális Családtervezési Szolgáltatást szétverték, az iskolákban a felvilágosító programot megszüntették, a nemzetközi ajánlatot a terhesség alatti „önmérgezéses modell” koordinálására nem fogadták el, a Kóroki Monitort 2007-ben leállították, a kismamák többsége a terhesség előtt nem szedi a magzatvédő vitaminokat. (Hollandiában a leendő terhesek 73 százaléka, Angliában 56 százaléka, nálunk 12 százaléka szedi.). Alkalmazását az OEP nem támogatja, miközben Olaszországban ezek a gyógyszerek támogatása 100 százalékos, Törökországban 85 százalékos, Argentínában pedig 75 százalékos. Nem taníthattam egyetemen, ezért nem sikerült tanítványokat kinevelnem, alapvetően nincs, aki átvegye a munkámat. Akikre számítottam, ketten meghaltak, ketten külföldre távoztak.”

A zuglói családtervezési központban van egy több mint 30 ezer fényképből álló album.

„Ha jól tudom, 34 ezer kép van. Ezek azok a gyerekek, akiknek a szülei eljöttek tanácsadásra, a családtervezési központba és ezután születtek. Igen, erre nagyon jó gondolni.”